

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ
РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ**

**“Правові основи водного господарства”
для студентів заочного факультету**

Одеса – 2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Методичні вказівки
до самостійної роботи та виконання контрольної роботи
з дисципліни “ Правові основи водного господарства ”
для студентів заочної форми навчання
Спеціальність - “Гідрологія ”
спеціалізація «Економіко-правові основи використання
водних ресурсів»**

Затверджено
на засіданні роб.групи
«Заочна та післядипломна освіта»

Одеса – 2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Методичні вказівки
до самостійної роботи та виконання контрольної роботи
з дисципліни “ Правові основи водного господарства ”
для студентів заочної форми навчання
Спеціальність - “Гідрологія ”
спеціалізація «Економіко-правові основи використання
водних ресурсів»**

**“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні робочої групи
методичної ради „Заочна та
післядипломна освіта”
протокол № ___ від _____ 2012 р.
Голова**

Степаненко С.М.

**“УЗГОДЖЕНО”
Декан заочного факультету**

_____ **О.В. Волошина**

**“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри
гідрології суші
Протокол № ___ від _____ 2012 р.
Зав.кафедри
_____ **Є.Д.Гопченко****

Одеса – 2012

Методичні вказівки до самостійної роботи та виконання контрольної роботи з дисципліни “ Правові основи водного господарства ” для студентів заочної форми навчання за спеціальністю «Гідрологія», спеціалізація «Економіко-правові основи використання водних ресурсів».

Укладач: Кічук Н.С., Одеса, ОДЕКУ, 33 с., укр. мова.

ЗМІСТ

1	Загальна частина.....	4
	1.1 Передмова.....	4
	1.2 Зміст дисципліни.....	5
	1.3 Перелік навчальної літератури.....	6
2	Рекомендації щодо вивчення дисципліни під час самостійної роботи студентів.....	7
	2.1 Загальні поради.....	7
	2.2. Повчання по вивченню теоретичного матеріалу.....	7
	2.2.1 Вступ.....	7
	2.2.2 Закон про меліорацію земель.....	8
	2.2.3 Порядок проведення меліорації земель.....	8
	2.2.4 Експлуатація меліоративних систем.....	9
	2.2.5 Водний кодекс України.....	10
3	Вказівки до виконання контрольної роботи.....	12
	3.1 Загальні поради.....	12
	3.2 Теоретичні відомості до виконання контрольної роботи.....	12
	3.2.1 Поняття і види водокористування, права та обов'язки водокористувачів.....	12
	3.2.2 Особливості спеціального водокористування водними об'єктами для потреб окремих галузей національної економіки. . . .	19
	3.2.3. Стандартизація і нормування в галузі використання вод та відтворення водних ресурсів.....	21
	3.2.4 Особливості застосування спеціальних законодавчих вимог до використання водних ресурсів.....	23
	3.3 Вимоги, які ставляться до виконання контрольної роботи.....	26
4	Організація контролю знань і вмінь студентів.....	27
	4.1 Система контролю знань і вмінь студентів.....	27
	4.2 Форми контролю знань і вмінь студентів.....	28
	4.2.1 Поточний контроль.....	28
	4.2.2 Підсумковий контроль.....	29
	4.3 Перелік базових знань та вмінь.....	30
	Додатки.....	32

1 ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1.1 Передмова

Дисципліна “ Правові основи водного господарства України” – вибіркова для підготовки фахівців за спеціальністю «Гідрологія» VI курсу заочної форми навчання та використовується ними в практичній діяльності.

Загальний обсяг навчального часу визначається освітньо-кваліфікаційною характеристикою й освітньо-кваліфікаційною програмою

Мета дисципліни – вивчення правових основ водного господарства, її складників – Водного Кодексу України, Закону про меліорацію земель України, законів природоохоронних закладів, основних принципів державного регулювання аграрного природокористування.

Завдання дисципліни – вироблення у студентів розуміння елементів законодавчої основи взаємовідносин між сільськогосподарськими виробничими структурами і водним господарством при комплексному використанні водних ресурсів.

Вивчення дисципліни базується на знаннях студентів, отриманих при попередньому вивченні таких дисциплін як “Політологія”, “Правознавство”, “Фізична гідрологія”.

Знання, здобуті при вивченні дисципліни можуть бути використані під час засвоєння дисциплін: “Меліоративна гідрологія”, “Сільськогосподарські гідротехнічні меліорації”, «Екологічні основи меліоративного проектування”.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні отримати:

Знання

- правові основи водного законодавства;
- структура законодавчих основ нормативно-правової бази економіки природоохоронної діяльності та природокористування;
- структура законодавчих актів;
- повноваження органів виконавчої влади з регулювання відносин у сфері меліорації земель;
- фінансове забезпечення меліорації земель.

Вміння

- визначити наявну нормативно-правову базу водокористування з системою природоохоронних заходів;
- користуватися Водним і Земельним Кодексом України, Законом про меліорацію земель;

Отримані студентами знання та вміння використовуються при курсовому та дипломному проектуванні, магістерських роботах.

1.2 Зміст дисципліни

Програма лекційного курсу

№	Змістові модулі і теми	Зміст тем
1	Змістовий модуль ЗМ-Л1: Вступ	1. Визначення і завдання дисципліни. Обсяг нормативно-правових заходів. Закони, кодекси. Визначення термінів, що вживаються в законах
2	Змістовий модуль ЗМ-Л1: Закон про меліорацію земель	Види меліорації земель та меліоративні заходи. Правові відносини і права власності на інженерну інфраструктуру меліоративних систем та її окремі об'єкти. Повноваження органів виконавчої влади з регулювання відносин у сфері меліорації земель. Структура органів на місцях. Повноваження органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів з регулювання відносин у сфері меліорації земель.
3	Змістовий модуль ЗМ-Л1: Порядок проведення меліорації земель.	Організаційно-правові основи проведення меліорації земель. Замовники робіт з проектування, будівництва (реконструкції) меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури Проектування і будівництво меліоративних систем. Нормативні акти при прийнятті рішень Стадії проектування.
4	Змістовий модуль ЗМ-Л2: Експлуатація меліоративних систем.	Використання меліоративних земель. Особливості експлуатації меліоративних земель у разі приватизації майна сільськогосподарських підприємств, які мають у своєму користуванні меліоровані землі. Державний контроль за станом експлуатації меліоративних систем та використання меліорованих земель. Порядок приватизації меліоративних земель. Фінансове забезпечення меліорації земель. Забезпечення екологічної безпеки під час будівництва (експлуатації) меліоративних систем. Порядок розв'язання спорів та відповідальність за порушення законодавства про меліорацію земель.
5	Змістовий модуль ЗМ-Л3: Водний кодекс України	Поняття водоохоронних зон та режим ведення господарської діяльності в них. Санітарні зони в межах водоохоронних. Порядок використання земель водного фонду.

		<p>Визначення та основні поняття. Права користувачів земель водного фонду Встановлення нормативів плати за спеціальне використання водних ресурсів. Плата за поверхневі джерела. Плата за підземні води. Перелік видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів. Захист водного середовища. Захист ґрунтів. Основні поняття спеціального водокористування. Порядок погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування. Визначення лімітів забору води та скидання забруднювальних речовин. Принципи еколого-економічної оцінки водних ресурсів.</p>
--	--	---

1.3 Перелік навчальної літератури

Основна література

1. Закон України «Про меліорацію земель».
2. Водний Кодекс України.
3. Нормативні документи до Водного Кодексу України.
4. Кулібабін О.Г. Правові аспекти водного господарства, Конспект лекцій – Одеса, 2005, 59 с.
5. Збірник: Законодавство України про довкілля т.2, Харків: ТОВ «Одісей», 2006, - 680 с.
6. Балюк Г.І. Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини): Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006.- 192 с.

Додаткова література

1. Довідник з питань економіки та фінансування природокористування і природоохоронної діяльності. В. Геопринт Київ -2000р.
2. Є.А. Бавбекова та ін.. Природноресурсове право України: Навчальний посібник. К.:Істина,2005,- 374с.
3. Гетьман А.П., Шульга Н.В. та ін. Екологічне право України в запитаннях та відповідях. Навчальний посібник. - Харків: ТОВ «Одісей», 2008, - 480 с.

2 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ПІД ЧАС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

2.1 Загальні поради

1. Ознайомитися з теоретичною частиною дисципліни, використовуючи рекомендовану основну літературу [1-4] і додаткову літературу [1-3].
2. Отримати в бібліотеці конспект лекцій або його електронну версію як основну літературу з дисципліни.
3. Під час вивчення матеріалу обов'язково відповісти на контрольні запитання до всіх розділів.
4. У процесі виконання міжсесійної контрольної роботи з теоретичної частини користуватися конспектом лекцій та іншою рекомендованою літературою, а також користуватися методичними рекомендаціями, що знаходяться в електронному вигляді у бібліотеці університету і в паперовому вигляді на кафедрі гідрології суші.
5. У разі виникнення запитань звернутися до провідного викладача дисципліни за електронною адресою: gidro@ogmi.farlep.odessa.ua.

2.2 Повчання по вивченню теоретичного матеріалу

2.2.1 Вступ

Під час самостійної роботи над матеріалом цього розділу дисципліни необхідно вивчити такі питання:

- задача дисципліни “ Правові основи водного господарства України”;
- об'єкти вивчення, предмет вивчення;
- обсяг нормативно-правових заходів.

Література: [4, с. 6-13].

Контрольні питання

1. Обсяг нормативно-правових заходів.
2. ; Визначення термінів, які вживаються в законах.
3. Обсяг законів, кодексів.
4. Методи правового регулювання природноресурсових відносин.
5. Законодавство про меліорацію земель.
6. Закон України „Про меліорацію земель”.
7. Вступна частина Закону «Про меліорацію земель».
8. На які блоки концептуально можна поділити Закон України „Про меліорацію земель”?
9. Технологічно-економічний блок Закону України „Про меліорацію земель”.

10. Організаційно-правовий блок Закону України „Про меліорацію земель”

2.2.2 Закон про меліорацію земель

Під час самостійної роботи над матеріалом цього розділу дисципліни необхідно вивчити такі питання:

- види меліорації земель та меліоративні заходи.;
- правові відносини і права власності на інженерну інфраструктуру меліоративних систем та її окремі об'єкти;
- суб'єкти права власності на інженерну інфраструктуру меліоративних систем та її окремі об'єкти;
- повноваження органів виконавчої влади з регулювання відносин у сфері меліорації земель.

Література: [4, с. 14-30].

Контрольні питання

1. Види меліорації земель та меліоративні заходи.
2. Гідротехнічна меліорація земель.
3. Культуртехнічна меліорація земель.
4. Хімічна меліорація земель.
5. Агротехнічна меліорація земель.
6. Агролісотехнічна меліорація земель.
7. Правові відносини та права власності на інженерну інфраструктуру меліоративних систем та її окремі об'єкти.
8. Повноваження органів виконавчої влади з регулювання відносин у сфері меліорації земель
9. Структура Державного агентства водних ресурсів України.
10. Структура Одеського обласного управління водних ресурсів.
11. Повноваження органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів з регулювання відносин у сфері меліорації земель.
12. Права і обов'язки районних органів при виконанні водогосподарських програм.

2.2.3 Порядок проведення меліорації земель

Під час самостійної роботи над матеріалом цього розділу дисципліни необхідно вивчити такі питання:

- організаційно-правові основи проведення меліорації земель;

- порядок виконання робіт при будівництві (реконструкції) меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктур;
- порядок надання земель для потреб меліорації;
- особливості експлуатації меліоративних систем у разі приватизації майна сільськогосподарських підприємств, які мають у своєму користуванні меліоровані землі;
- проведення державного контролю за станом експлуатації меліоративних систем та використанням меліорованих земель;
- джерела фінансування витрат на меліорацію земель;
- екологічні вимоги до проектування, будівництва (реконструкції) і експлуатації меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури.

Література: [4, с. 31-35].

Контрольні питання

1. Порядок проведення меліорації земель.
2. Організаційно-правові основи проведення меліорації земель.
3. Замовники робіт з проектування, будівництва (реконструкції) меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури.
4. Розроблення і погодження загальнодержавних, міждержавних та місцевих програм меліорації земель.
5. Проектування будівництва (реконструкції) меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури.
6. Виконання робіт з будівництва (реконструкції) меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури.
7. Порядок надання земель для потреб меліорації.

2.2.4 Експлуатація меліоративних систем

Під час самостійної роботи над матеріалом цього розділу дисципліни необхідно вивчити такі питання:

- порядок надання земель для потреб меліорації;
- особливості експлуатації меліоративних систем у разі приватизації майна сільськогосподарських підприємств, які мають у своєму користуванні меліоровані землі;
- проведення державного контролю за станом експлуатації меліоративних систем та використанням меліорованих земель;
- джерела фінансування витрат на меліорацію земель;

- екологічні вимоги до проектування, будівництва (реконструкції) і експлуатації меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури.

Література: [4, с. 36-45].

Контрольні питання

1. Експлуатація меліоративних систем.
2. Експлуатація загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем, які перебувають у державній власності.
3. Експлуатація міжгосподарських меліоративних систем, які перебувають у комунальній власності.
4. Як встановлюється регламент експлуатації меліоративних систем?
5. Користувачі та власники меліорованих земель.
6. Особливості експлуатації меліорованих земель у разі приватизації майна сільськогосподарських підприємств, які мають у своєму користування меліоровані землі.
7. Державний контроль за станом експлуатації меліоративних систем та використання меліорованих земель.
8. Порядок приватизації меліорованих земель.
9. Джерела фінансування витрат на меліорацію земель.
10. Забезпечення екологічної безпеки під час будівництва (експлуатації) меліоративних систем.
11. Поняття ОВНС;
12. Екологічні вимоги до проектування, будівництва, експлуатації меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури;
13. Порядок розв'язання спорів та відповідальність за порушення законодавства про меліорацію земель.

2.2.5 Водний кодекс України

Під час самостійної роботи над матеріалом цього розділу дисципліни необхідно вивчити такі питання:

- водний фонд України;
- організаційно-економічні заходи щодо забезпечення раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.;
- право загального водокористування;
- спеціальне водокористування та його строки;
- користування водними об'єктами (їх частинами) на умовах оренди;
- комплекс заходів щодо збереження водності річок і охорони їх від забруднення;
- поняття водоохоронних зон та режим ведення господарської діяльності в них.

Література: [4, с. 47-59].

Контрольні питання

1. Водний Кодекс України – основний нормативний документ по використанню і охороні водних ресурсів України.
2. Поняття водоохоронних зон та режим ведення господарської діяльності в них.
3. Санітарні зони в межах водоохоронних зон.
4. Порядок використання земель водного фонду.
5. Права користувачів земель водного фонду.
6. Ведення Державного водного Кадастру в системі Державного агентства водних ресурсів України.
7. Правові основи користування землями.
8. Порядок оформлення орендних відносин.
9. Встановлення нормативів плати за спеціальне використання водних ресурсів.
10. Плата за поверхневі джерела.
11. Плата за підземні води.
12. Перелік видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів.
13. Захист водного середовища та ґрунтів.
14. Основні поняття спеціального водокористування.
15. Порядок погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування.
16. Визначення лімітів забору води та скидання забруднювальних речовин.
17. Строки спеціального водокористування.
18. Особливості користування малими річками.
19. Відповідальність за порушення водного законодавства.

3 ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

3.1 Загальні поради

Мета виконання контрольної роботи: перевірка теоретичних знань студентів за першим (ЗМ-Л1), другим (ЗМ-Л2) та третім теоретичними модулями робочої навчальної програми дисципліни (ЗМ-Л3), вивчення економічних механізмів природоохоронної діяльності і природокористування в Україні

Матеріали для виконання контрольної роботи:

1) відповіді на контрольні запитання теоретичного матеріалу здійснюються за рекомендованою навчальною літературою.

Зміст контрольної роботи:

1. Відповіді на контрольні запитання варіанта завдання.

Робота виконується за номером варіанта відповідно до останнього номера залікової книжки студента і включає три теоретичних питання (дод.А).

3.2 Теоретичні відомості до другого питання контрольної роботи

Друге питання контрольної роботи стосується теми:

Правове регулювання використання вод і водних ресурсів.

3.2.1 Поняття і види водокористування, права та обов'язки водокористувачів.

Водокористування є одним із основних видів природокористування. Класифікаційною ознакою тут є вид природного об'єкта. Тому поняття і зміст права водокористування вимагають певного аналізу. Право водокористування визначається як право конкретного суб'єкта користуватися, володіти, а в певних випадках і розпоряджатися наданим йому у визначеному порядку відповідним водним об'єктом у межах, передбачених водним законодавством.

Об'єктом права найчастіше є відокремлена ділянка водного об'єкта, надана конкретному водокористувачеві в користування для певної мети. Ознаками, що її індивідуалізують, є місце розташування і розміри водного об'єкта. Особливістю водних об'єктів є те, що їхні розміри не нормуються в правовому порядку. Розміри визначаються в кожному конкретному випадку з урахуванням мети водокористування та інших чинників.

У ст. 1 ВК водокористування визначено як використання вод (водних об'єктів) для задоволення потреб населення, промисловості, сільського господарства, транспорту та інших галузей господарства, включаючи право на забір води, скидання стічних вод та інші види використання вод (водних об'єктів). Як суб'єктивне право водокористування містить ряд правомірностей. Як правовий інститут право водокористування охоплює принципи водокористування та права і обов'язки водокористувачів. У

процесі фактичної реалізації суб'єктивного права виникають водні правовідносини.

Класифікація права водокористування за видами здійснюється на підставі різних ознак: цільового призначення; суб'єктного складу; строків здійснення права; умов надання водних об'єктів у користування. Окремі види використання природних об'єктів за ознакою цільового призначення можуть поділятися на найрізноманітніші види. Згідно з ВК право водокористування поділяється на користування водами для задоволення питних і господарсько-побутових (статті 58 - 61), лікувальних, курортних, оздоровчих та інших потреб населення (статті 62—64) і для потреб галузей економіки — сільського і лісового господарства (ст. 65); для промислових і гідроенергетичних потреб (ст. 66); для потреб водного транспорту (ст. 67); для потреб рибного і мисливського господарства (ст. 68); для протипожежних потреб (ст. 69).

Водокористувачами можуть бути підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземні юридичні й фізичні особи та особи без громадянства. За суб'єктами використання водних ресурсів можна виділяти різні види природокористування фізичних і юридичних осіб, з перевагою водокористування підприємств, організацій і установ як юридичних осіб.

За способом використання водних об'єктів виділяють первинне і вторинне водокористування. При цьому водокористувачі поділяються на первинних і вторинних. Первинні водокористувачі — це ті, що мають власні водозабірні споруди і відповідне обладнання для забору води. Вторинні водокористувачі (абоненти) — це ті, що не мають власних водозабірних споруд і отримують воду з водозабірних споруд первинних водокористувачів та скидають стічні води в їхні системи на умовах, що встановлюються між ними. Вторинні водокористувачі можуть здійснювати скидання стічних вод у водні об'єкти також на підставі дозволів на спеціальне водокористування.

Залежно від кількості суб'єктів — природокористувачів одним і тим самим природним об'єктом природокористування може бути відособленим і спільним. Як правило, відособленим є спеціальне користування природним об'єктом, наданим одному суб'єкту права — юридичній чи фізичній особі. Однак специфічні властивості окремих природних об'єктів об'єктивно висувають необхідність правового закріплення можливості їхнього спільного використання. Так, спільне природокористування характерне для використання водних ресурсів, коли водний об'єкт використовується кількома суб'єктами одночасно, наприклад, для оздоровлення, рекреації, водопостачання, судноплавства, рибальства тощо. Отже, спільне природокористування — одночасне використання одного й того самого природного об'єкта кількома суб'єктами.

За строками здійснення право користування водами поділяється на безстрокове та строкове. При безстроковому (постійному) строк користування водами не встановлюється. Наприклад не встановлюється строк користування водами для потреб гідроенергетики та водного транспорту. Строкове у свою чергу може бути короткостроковим (до 3 років) і довгостроковим (від 3 до 25 років).

Критеріями розмежування видів природокористування можуть бути ознаки значущості природних об'єктів. Вони пов'язані, наприклад, з віднесенням природних багатств до об'єктів загальнодержавного і місцевого значення. Власне кажучи, всі природноресурсові галузі законодавства виділяють природні об'єкти загальнодержавного і місцевого значення.

Слід виділити платне та безплатне користування водами. Безплатними видами є загальне водокористування (ст. 47), користування водними об'єктами для потреб повітряного транспорту (ст. 53 ВК). Платним є передусім спеціальне водокористування.

Відповідно до ст. 46 ВК водокористування поділяється на загальне і спеціальне. Загальне водокористування здійснюють громадяни для задоволення своїх потреб безоплатно, без закріплення водних об'єктів за окремими особами та без надання відповідних дозволів. До загального водокористування належать купання, плавання на човнах, любительське і спортивне рибальство, водопій тварин, забір води з водних об'єктів без застосування споруд або технічних пристроїв та з криниць.

Юридичні особи в певних випадках також використовують водні об'єкти в порядку загального водокористування. У випадках, передбачених законодавством, загальне водокористування може бути обмежене. Підставою для виникнення права загального водокористування є правомірні дії суб'єкта, передбачені водним законодавством. Це право реалізується як на об'єктах загального користування, так і на водних об'єктах, наданих у відокремлене користування. Загальне водокористування може бути обмежено з метою охорони життя і здоров'я громадян, охорони навколишнього природного середовища та з інших передбачених законодавством підстав районними і міськими радами за поданням державних органів охорони навколишнього природного середовища, водного господарства, санітарного нагляду та інших спеціально уповноважених державних органів.

На водних об'єктах, наданих в оренду, загальне водокористування допускається на умовах, встановлених водокористувачем, за погодженням з органом, який надав водний об'єкт в оренду. Водокористувач, який узяв водний об'єкт у користування на умовах оренди, зобов'язаний доводити до відома населення умови водокористування, а також про заборону загального водокористування на водному об'єкті, наданому в оренду. Якщо

водокористувач або відповідна рада не встановлюють таких умов, загальне водокористування визнається дозволеним без обмежень.

Спеціальне водокористування — це забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв, використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, включаючи забір води та скидання забруднюючих речовин із зворотними водами із застосуванням каналів. Спеціальне водокористування здійснюється на підставі дозволу та є платним і терміновим. Суб'єктами цього виду водокористування є як фізичні, так і юридичні особи.

До спеціального водокористування не належать: пропуск води через гідровузли (крім гідроенергетичних); подача (перекачування) води водокористувачам у маловодні регіони; усунення шкідливої дії вод (підтоплення, засолення, заболочення); використання підземних вод для вилучення корисних компонентів; вилучення води з надр разом з видобуванням корисних копалин; виконання будівельних, днопоглиблювальних і вибухових робіт; видобування корисних копалин і водних рослин; прокладання трубопроводів і кабелів; проведення бурових, геологорозвідувальних робіт; інші роботи, які виконуються без забору води та скидання зворотних вод.

Відповідно до ст. 50 ВК спеціальне водокористування може бути короткостроковим (до 3 років) або довгостроковим (від 3 до 25 років). У разі необхідності строк спеціального водокористування може бути подовжено на період, що не перевищує відповідно короткострокового або довгострокового водокористування.

Підставою виникнення права спеціального водокористування є юридичний склад, який включає кілька юридичних фактів. До них належать: волевиявлення особи про надання їй водного об'єкта в користування (клопотання або заява); рішення про видачу дозволу на водокористування, попередньо погоджене з компетентними органами; одержання документа, який посвідчує право водокористування.

У дозволі на спеціальне водокористування встановлюються: ліміт забору води, ліміт використання води та ліміт скидання забруднюючих речовин. У разі настання маловоддя ці ліміти можуть бути зменшені спеціально уповноваженими державними органами без коригування дозволу на спеціальне водокористування.

Дозвіл на спеціальне водокористування видається: державними органами охорони навколишнього природного середовища - у разі використання води водних об'єктів загальнодержавного значення; Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами за погодженням з державними органами охорони навколишнього природного середовища — у разі використання води водних об'єктів місцевого значення.

Згідно зі ст. 49 ВК видача дозволу на спеціальне водокористування здійснюється за клопотанням водокористувача з обґрунтуванням потреби у воді, погодженим з державними органами водного господарства — у разі використання поверхневих вод, державними органами геології — у разі використання підземних вод та державними органами охорони здоров'я — у разі використання водних об'єктів, належних до категорії лікувальних. Порядок погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 321. Дозвіл на спеціальне водокористування дає право підприємствам, установам, організаціям та громадянам на користування конкретними водними об'єктами в межах встановлених лімітів.

За спеціальне водокористування справляється збір з метою стимулювання раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів. Він включає збір за використання води водних об'єктів та за скидання в них забруднюючих речовин. Єдині правила обчислення і справляння збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту встановлені Кабінетом Міністрів України.

Збір за спеціальне використання водних ресурсів справляється за використання води з водних об'єктів, що забрана із застосуванням споруд або технічних пристроїв, та скидання в них зворотних вод. Збір за користування водами для потреб гідроенергетики справляється за користування водою, що пропускається через турбіни гідроелектростанцій для вироблення електроенергії, а для підприємств водного транспорту — за користування водою під час експлуатації водних шляхів вантажними самохідними, несамохідними та пасажирськими суднами. Розмір збору за використання води визначається на основі нормативів збору, фактичних обсягів використаної води та встановлених лімітів використання води.

Обчислення і справляння збору за скидання забруднюючих речовин як спеціальне використання водних ресурсів здійснюється відповідно до Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. № 3031. Розмір збору за скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти визначається на основі нормативів збору, фактичного обсягу скидів забруднюючих речовин та встановлених лімітів скиду. Нормативи збору встановлюються відповідно до виду забруднюючих речовин та класу небезпеки відходів, вказаних у Додатку 1 до Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору.

Ліміти скидів у водні об'єкти державного значення для первинних водокористувачів визначаються у дозволах на спеціальне водокористування. Ліміти скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти місцевого значення для первинних водокористувачів визначаються в дозволах на спеціальне водокористування, які видаються місцевими державними адміністраціями, а в містах обласного значення — виконавчими органами рад.

Особливим видом водокористування згідно зі ст. 51 ВК є користування водними об'єктами (їхніми частинами) на умовах оренди. У користування на умовах оренди водні об'єкти (їхні частини) місцевого значення та ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення, можуть надаватися лише для риборозведення, виробництва сільськогосподарської і промислової продукції, а також у лікувальних і оздоровчих цілях.

Право водокористування на умовах оренди оформляється договором, погодженим з державними органами охорони навколишнього природного середовища і водного господарства. Умови, строки і збір за оренду водних об'єктів (їхніх частин) визначаються в договорі оренди за згодою сторін. Сторонами договору є орендодавці: водних об'єктів місцевого значення — Верховна Рада Автономної Республіки Крим і обласні ради; водних об'єктів загальнодержавного значення — Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації та орендарі-водокористувачі, якими є підприємства, установи, організації, громадяни України та іноземні юридичні й фізичні особи.

У ВК містяться загальні права та обов'язки, які поширюються на всіх або на велику групу водокористувачів. Особливі права та обов'язки, які стосуються тільки суб'єктів, котрі здійснюють конкретний вид водокористування, встановлені і в Кодексі, і в підзаконних нормативних актах. Права і обов'язки водокористувачів можуть бути передбачені й у договорах на водокористування.

Згідно зі ст. 43 ВК до прав водокористувачів належать такі: здійснювати загальне та спеціальне водокористування; використовувати водні об'єкти на умовах оренди; вимагати від власника водного об'єкта або водопровідної системи підтримання належної якості води та умов водокористування; споруджувати гідротехнічні та інші водогосподарські об'єкти, здійснювати їх реконструкцію й ремонт; передавати для використання воду іншим водокористувачам на визначених умовах; здійснювати інші функції щодо водокористування в порядку, встановленому законодавством.

Водокористувачі мають право на відшкодування збитків, завданих їм припиненням права або зміною умов спеціального водокористування. Водокористувачам відшкодовуються збитки, завдані припиненням права або зміною умов спеціального водокористування, за винятком випадків,

коли таке припинення (зміна умов) було здійснено з вини самого водокористувача чи за його клопотанням. Порядок відшкодування таких збитків водокористувачам встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Права водокористувачів можуть бути обмежені з метою забезпечення охорони здоров'я людей та в інших державних інтересах. Причиною обмеження прав може бути маловоддя, загрози виникнення епідемій та епізоотій, аварії, що можуть призвести чи призвели до забруднення вод, при вжитті невідкладних заходів щодо запобігання стихійному лиху, спричиненому шкідливою дією вод, і ліквідації його наслідків та інші передбачені законодавством випадки.

Права водокористувачів, які здійснюють спеціальне водокористування, можуть бути обмежені органом, який видав дозвіл на спеціальне водокористування чи надав водний об'єкт у користування або в оренду. Права вторинних водокористувачів можуть бути обмежені первинними водокористувачами за погодженням з органом, який видав дозвіл на спеціальне водокористування чи надав водний об'єкт у користування. Право загального водокористування може бути обмежено в порядку, визначеному ст. 47 ВК.

Загальні обов'язки водокористувачів встановлені ст. 44 ВК: економно використовувати водні ресурси, дбати про їх відтворення і поліпшення якості вод; використовувати воду (водні об'єкти) відповідно до цілей та умов їх надання; дотримуватися встановлених нормативів ГДС забруднюючих речовин та встановлених лімітів забору води, лімітів використання води та лімітів скидання забруднюючих речовин, а також санітарних та інших вимог щодо впорядкування своєї території; використовувати ефективні сучасні технічні засоби і технології для утримання своєї території в належному стані, а також вживати заходів щодо запобігання забрудненню водних об'єктів стічними (дощовими, сніговими) водами, що відводяться з неї; не допускати порушення прав, наданих іншим водокористувачам, а також заподіяння шкоди господарським об'єктам та об'єктам навколишнього природного середовища; утримувати в належному стані зони санітарної охорони джерел питного та господарсько-побутового водопостачання, прибережні захисні смуги, смуги відведення, берегові смуги водних шляхів, очисні та інші водогосподарські споруди та технічні пристрої; здійснювати облік забору та використання вод, вести контроль за якістю і кількістю скинутих у водні об'єкти зворотних вод і забруднюючих речовин та за якістю води водних об'єктів у контрольних створах, а також подавати відповідним органам звіти в порядку, визначеному законодавчими актами; вживати погоджених у встановленому порядку технологічних, лісомеліоративних, агротехнічних, гідротехнічних, санітарних та інших заходів щодо охорони вод від вичерпання, поліпшення їх стану, а також припинення скидання забруднених стічних вод; здійснювати спеціальне водокористування лише

за наявності дозволу; безперешкодно допускати на свої об'єкти державних інспекторів спеціально уповноважених державних органів у галузі використання, охорони та відтворення водних ресурсів, а також громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища, які здійснюють перевірку додержання вимог водного законодавства, і надавати їм безоплатно необхідну інформацію; своєчасно сплачувати збори за спеціальне водокористування та інші збори відповідно до законодавства; своєчасно інформувати місцеві ради, державні органи охорони навколишнього природного середовища та санітарного нагляду про виникнення аварійних забруднень; здійснювати невідкладні роботи, пов'язані з ліквідацією наслідків аварій, які можуть спричинити погіршення якості води, та надавати необхідні технічні засоби для ліквідації аварій на об'єктах інших водокористувачів у порядку, встановленому законодавством; виконувати інші обов'язки щодо використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів згідно із законодавством.

3.2.2 Особливості спеціального водокористування водними об'єктами для потреб окремих галузей національної економіки.

Відповідно до ст. 48 ВК спеціальне водокористування здійснюється для задоволення питних потреб населення, а також для господарсько-побутових, лікувальних, оздоровчих, сільськогосподарських, промислових, транспортних, енергетичних, рибогосподарських та інших державних і громадських потреб. Отже, чинним законодавством встановлений загальний перелік правомірних видів спеціального водокористування, що не є вичерпним. Щодо користування водними об'єктами, які мають особливе державне значення, наукову або культурну цінність, а також тими, що належать до складу систем оборотного водопостачання теплових та атомних електростанцій, то воно може бути частково чи повністю заборонено в порядку, встановленому законодавством. Спеціальна заборона па водних об'єктах діє, наприклад, стосовно лісосплаву.

Користування водними об'єктами для питних і господарсько — побутових потреб населення здійснюється в порядку централізованого і нецентралізованого водопостачання. Централізоване водопостачання здійснюється в порядку спеціального водокористування, а нецентралізованого — у порядку загального або спеціального водокористування. Таке використання води має передбачати такі якісні характеристики, які відповідають встановленим державним стандартам, нормативам екологічної безпеки водокористування і санітарним нормам.

У разі невідповідності якісних характеристик цих вод встановленим стандартам, нормативам екологічної безпеки водокористування і

санітарним нормам їх використання припиняється за рішенням державних органів санітарного нагляду. В порядку централізованого водопостачання підприємства, установи та організації, у віданні яких перебувають питні та господарсько-побутові водопроводи, здійснюють забір води безпосередньо з водних об'єктів. Ці підприємства, установи та організації зобов'язані здійснювати постійне спостереження за якістю води у водних об'єктах, підтримувати в належному стані зону санітарної охорони водозабору та повідомляти державні органи санітарного нагляду, охорони навколишнього природного середовища, водного господарства і місцеві ради про відхилення від встановлених стандартів і нормативів якості води.

Нецентралізоване водопостачання здійснюється безпосередньо юридичними і фізичними особами шляхом забору води поверхневих або підземних водних об'єктів. Періодичний контроль за якістю води, що використовується для нецентралізованого водопостачання населення, здійснюється державними органами санітарного нагляду. Особливе місце належить підземним водам питної якості. Ці води використовуються насамперед для задоволення потреб питного і побутового водопостачання населення, а також харчової промисловості та тваринництва.

Водні об'єкти, віднесені у встановленому порядку до категорії лікувальних, використовуються виключно у лікувальних і оздоровчих цілях. Перелік водних об'єктів, віднесених до категорії лікувальних, із зазначенням запасів вод та їх лікувальних властивостей, а також інших сприятливих для лікування і профілактики умов затверджується Кабінетом Міністрів України. Користування водами в оздоровчих, рекреаційних та спортивних цілях здійснюється в порядку загального та спеціального водокористування. Місця користування водами в оздоровчих, рекреаційних та спортивних цілях встановлюються в порядку, передбаченому законодавством.

Користування водними об'єктами для потреб повітряного транспорту здійснюється безоплатно та без надання відповідного дозволу, у разі необхідності воно може бути частково або повністю заборонено.

Користування водами для потреб сільського і лісового господарства здійснюється у порядку як загального, так і спеціального водокористування. При здійсненні водокористування для потреб сільського господарства водокористувачі зобов'язуються вживати заходів із запобігання підтопленню, заболоченню, забрудненню земель сільськогосподарського призначення.

Зрошення сільськогосподарських, угідь та скидання дренажних вод у водні об'єкти здійснюються на підставі дозволу на спеціальне водокористування, який видається власнику зрошуваних угідь. Під час зрошення земель сільськогосподарського призначення водокористувачі зобов'язані вживати заходів щодо запобігання підтопленню, заболоченню, засоленню та забрудненню цих земель. Під час осушення земель

сільськогосподарського призначення мають вживатися заходи щодо запобігання деградації та вітрової ерозії цих земель, а також погіршенню стану водних об'єктів.

3.2.3. Стандартизація і нормування в галузі використання вод та відтворення водних ресурсів.

Стандартизація і нормування щодо використання вод та відтворення водних ресурсів здійснюються з метою забезпечення екологічної і санітарно-гігієнічної безпеки вод шляхом встановлення комплексу взаємопов'язаних нормативних документів, які визначають взаємопогоджені вимоги до об'єктів, що підлягають стандартизації і нормуванню. До комплексу нормативних документів із стандартизації в галузі використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів згідно зі ст. 34 ВК належать документи, які містять: основні положення; терміни та поняття, класифікації; методи, методики та засоби визначення складу та властивостей вод; вимоги до збирання, обліку, обробки, збереження, аналізу інформації та прогнозування кількісних і якісних показників стану вод; вимоги щодо раціонального використання вод у галузевих стандартах та технічних умовах на процеси, продукцію і послуги; метрологічні норми, правила, вимоги до організації робіт; інші нормативи із стандартизації в цій галузі.

Нормативні документи із стандартизації в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів розробляються та затверджуються в порядку, що встановлюється законодавством. У галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів встановлюються такі нормативи: нормативи екологічної безпеки водокористування; екологічний норматив якості води водних об'єктів; нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин; галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти; технологічні нормативи використання води. Законодавством України можуть бути встановлені й інші нормативи в галузі використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Нормативи екологічної безпеки водокористування встановлюються для оцінки можливостей використання води з водних об'єктів для потреб населення та галузей економіки. Вони забезпечують безпечні умови водокористування, а саме: гранично допустимі концентрації речовин у водних об'єктах, вода яких використовується для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення; гранично допустимі концентрації речовин у водних об'єктах, вода яких використовується для потреб рибного господарства; допустимі концентрації радіоактивних речовин у водних об'єктах, вода яких використовується для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення.

У разі необхідності для вод водних об'єктів, які використовуються для лікувальних, курортних, оздоровчих, рекреаційних та інших цілей, можуть встановлюватись більш суворі нормативи екологічної безпеки водокористування. Нормативи безпеки водокористування розробляються і затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я та Національною комісією з радіаційного захисту населення України — для водних об'єктів, вода яких використовується для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення; спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань рибного господарства — для водних об'єктів, вода яких використовується для потреб рибного господарства.

Нормативи екологічної безпеки водокористування вводяться в дію за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів. Норматив якості води встановлюється для оцінки екологічного благополуччя водних об'єктів та визначення комплексу водоохоронних заходів і містить науково обґрунтовані значення концентрацій забруднюючих речовин та показники якості води (загально-фізичні, біологічні, хімічні, радіаційні). При цьому ступінь забрудненості водних об'єктів визначається відповідними категоріями якості води. Норматив та категорії якості води розробляються і затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів і спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я.

Нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин встановлюються з метою поетапного досягнення екологічного нормативу якості води водних об'єктів. Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання та Перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується встановлено постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 1996 р. № 1100.

Для оцінки безпеки виробництва встановлюються галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти, тобто нормативи гранично допустимих концентрацій речовин у стічних водах, що утворюються в процесі виробництва одного виду продукції при використанні однієї і тієї самої сировини.

Галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти, та тих, що подаються на очисні споруди, розробляються та затверджуються відповідними міністерствами і відомствами за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів. Технологічні нормативи використання води встановлюються для оцінки та забезпечення раціонального використання води в галузях економіки, а саме: поточні

технологічні нормативи використання води — для сучасного рівня технологій; перспективні технологічні нормативи використання води — з урахуванням досягнень на рівні передових світових технологій. Нормативи використання води розробляються та затверджуються відповідними міністерствами і відомствами за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.

3.2.4 Особливості застосування спеціальних законодавчих вимог до використання водних ресурсів

Основними організаційно-правовими засобами забезпечення раціонального використання й охорони вод і водночас функціями державного управління в цій сфері є: планування раціонального використання водних об'єктів; контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів; ведення державного моніторингу вод, державного водного кадастру і здійснення державного обліку вод; проведення екологічної експертизи об'єктів, пов'язаних з використанням вод; стандартизація і нормування в галузі використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Планування раціонального використання водних об'єктів відповідно до ВК здійснюється шляхом розробки, затвердження та реалізації державних, міждержавних, регіональних та місцевих програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів. Державні, міждержавні та регіональні програми використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів розробляються з метою здійснення цілеспрямованої та ефективної діяльності щодо задоволення потреб населення і галузей економіки у воді, збереження, раціонального використання й охорони вод, запобігання їх шкідливій дії.

Державні, міждержавні та регіональні програми використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів розробляються на основі даних державного обліку вод, водного кадастру, схем використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів тощо. Розробка та реалізація цих програм здійснюються за рахунок Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, позабюджетних фондів, добровільних внесків організацій і громадян та інших коштів.

Контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів полягає в забезпеченні додержання всіма юридичними та фізичними особами вимог водного законодавства. Виділяють державний і громадський контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів. Державний контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів здійснюється Кабінетом Міністрів України,

державними органами охорони навколишнього природного середовища та іншими спеціально уповноваженими державними органами. Порядок здійснення державного контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів визначається ВК та іншими актами законодавства.

Громадський контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища. Їх повноваження визначаються положенням, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади.

Державний моніторинг вод здійснюється з метою забезпечення збирання, обробки, збереження та аналізу інформації про стан вод, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень у галузі використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів. Державний моніторинг вод є складовою державної системи моніторингу навколишнього природного середовища України і здійснюється в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Державний моніторинг вод здійснюється за предметними напрямками кількості та якості вод. До об'єктів державного моніторингу вод належать: поверхневі води — природні водойми (озера), водотоки (річки, струмки); штучні водойми (водосховища, ставки), канали та інші водні об'єкти; підземні води та джерела; внутрішні морські води та територіальне море; виключна (морська) економічна зона України; джерела забруднення вод, включаючи зворотні води, аварійні скидання рідких продуктів і відходів, втрати продуктів і матеріалів при видобуванні корисних копалин у межах акваторій поверхневих вод, внутрішніх морських вод, територіального моря і виключної (морської) економічної зони України, води поверхневого стоку із сільськогосподарських угідь, фільтрації забруднюючих речовин з технологічних водойм та водних сховищ, масовий розвиток синьо-зелених водоростей; надходження шкідливих речовин з донних відкладів (вторинне забруднення водних об'єктів) та інші джерела забруднення, стосовно яких здійснюється спостереження.

Відповідно до призначення державний моніторинг вод поділяється на фоновий моніторинг, що здійснюється на водних об'єктах у місцях мінімального опосередкованого антропогенного навантаження; загальний моніторинг, що складається з моніторингу на державній мережі пунктів спостережень, моніторингу антропогенного впливу на водні об'єкти, моніторингу водних об'єктів у місцях їх використання та спеціальних видів моніторингу; кризовий моніторинг, що здійснюється в зонах підвищеного ризику та в зонах впливу аварій і надзвичайних ситуацій.

Водокористувачі, які згідно із законодавством зобов'язані вести спостереження за якістю і кількістю скинутих у водні об'єкти зворотних

вод і забруднюючих речовин, а також за станом водних об'єктів у місцях скидів (крім підприємств водопровідно-каналізаційного господарства), не належать до суб'єктів державного моніторингу вод. Їхня інформація визначається як допоміжна порівняно з інформацією суб'єктів державного моніторингу вод і включається до складу офіційної лише після перевірки та підтвердження її вірогідності суб'єктами державного моніторингу вод.

Для здійснення державного моніторингу вод розробляються національні, регіональні, відомчі та локальні програми моніторингу вод, в яких визначаються мережі пунктів, показники і режими спостережень для водних об'єктів та джерел забруднення вод, регламенти передавання, обробки та використання інформації. Програми моніторингу вод розробляються суб'єктами державного моніторингу вод і коригуються в міру потреби Міжвідомчою комісією ведення державного моніторингу вод у цілях встановлення відомостей про кількість і якість вод, а також даних про водокористування, на основі яких здійснюється розподіл води між водокористувачами та розробляються заходи щодо раціонального використання вод та відтворення водних ресурсів.

Державний водний кадастр складається з метою систематизації даних державного обліку вод та визначення придатних для використання водних ресурсів. Державний водний кадастр — це систематизований звіт відомостей про: поверхневі, підземні, внутрішні морські води та територіальне море (водні об'єкти); обсяги, режим, якість і використання вод (водних об'єктів); водокористувачів, крім вторинних.

До державного водного кадастру включаються також відомості про водогосподарські об'єкти, що забезпечують використання води, очищення та скид зворотних вод, а саме: споруди для акумуляції та регулювання поверхневих і підземних вод; споруди для забору та транспортування води; споруди для скиду зворотних вод; споруди, на яких здійснюється очистка зворотних вод (з оцінкою їх ефективності). Державний водний кадастр складається з трьох розділів: поверхневі води; підземні води; використання вод. Державний водний кадастр включає дані державного обліку поверхневих і підземних вод та державного обліку водокористування, які систематизуються за водними об'єктами та їх ділянками, водозбірними басейнами річок та морів, басейнами підземних вод, водогосподарськими ділянками, економічними районами, адміністративно-територіальними одиницями і в цілому в Україні.

Державний водний кадастр ведеться спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань водного господарства, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань геології та використання надр та спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань гідрометеорології в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України. Для забезпечення екологічної безпеки під час розміщення, проектування і будівництва нових

і реконструкції наявних підприємств, споруд та інших об'єктів, пов'язаних з використанням вод, здійснюється державна, громадська та інша екологічна експертиза в порядку, що визначається законодавством.

Державний облік водокористування здійснюється з метою систематизації даних про забір та використання вод, скидання зворотних вод та забруднюючих речовин, наявність систем оборотного водопостачання та їхню потужність, а також про системи очищення стічних вод та їхню ефективність тощо. Державний облік та аналіз стану водокористування здійснюються шляхом подання водокористувачами звітів про водокористування до державних органів водного господарства за встановленою формою. Форма звітів про водокористування, порядок їх заповнення та періодичність подання затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань водного господарства за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань водного господарства та за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Державний облік поверхневих вод здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань гідрометеорології шляхом проведення постійних гідрометричних, гідрохімічних спостережень за кількісними і якісними характеристиками поверхневих вод згідно з програмою, що затверджується цим Комітетом за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів і спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань водного господарства.

Державний облік підземних вод здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань геології та використання надр шляхом спостережень за кількісними і якісними характеристиками підземних вод за програмою, що затверджується цим Комітетом за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

3.3 Вимоги, які ставляться до виконання контрольної роботи:

1. Контрольна робота повинна бути виконана повністю, тобто необхідно надати відповіді на усі запитання теоретичного матеріалу.

2. Треба указати, якими літературними джерелами студент користувався при вивченні дисципліни та при виконанні контрольної роботи.

4 Організація контролю знань і вмінь студентів

4.1 Система контролю знань і вмінь студентів

Контроль поточних знань студентів заочної форми навчання виконується на базі модульно-накопичувальної системи організації навчання й організується відповідно до „Положення про впровадження сесійної модульно-накопичувальної системи контролю знань і вмінь з навчальних дисциплін студентами заочної форми навчання”. Контроль і оцінка поточних знань здійснюється шляхом перевірки домашніх контрольних робіт, виконаних у міжсесійний період, виконання письмової контрольної роботи з теоретичної частини курсу.

Модульно-накопичувальна система оцінки знань студентів заочної форми навчання складається з:

- системи оцінювання самостійної роботи студента (СРС) у міжсесійний період (ОМ). Вона передбачає перевірку контрольної роботи, яку студенти виконують у міжсесійний період. Кількісна оцінка за цей вид роботи визначається з урахуванням терміну надання роботи на перевірку (упродовж семестру, перед початком заліково-екзаменаційної сесії, безпосередньо перед датою контрольного заходу), обсягу виконання роботи та глибини розкриття наданих питань і завдань, а також оформлення роботи;

- системи оцінювання самостійної роботи студента (СРС) під час заліково-екзаменаційної сесії. Тут для оцінки ступеня засвоєння основних положень дисципліни передбачається виконання сесійної контрольної роботи (ОЗЕ), яка охоплює основні питання дисципліни. Кількісна оцінка за цей вид роботи визначається з урахуванням ритмічності роботи студента під час занять, повноти розкриття тем, якості розрахунків і графічних побудов, достовірності одержаних висновків, а також результати захисту наданих завдань;

- системи накопичувальної підсумкової оцінки засвоєння студентами навчальної дисципліни (ПО).

Накопичена підсумкова оцінка засвоєння студентами заочної форми навчальної дисципліни, що закінчується іспитом розраховується, як:

$$ПО = 0,5ОМ + 0,5ОЗЕ, \quad (4.1)$$

де ОМ - кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) за контрольну роботу у міжсесійний період;

ОЗЕ - кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) за виконання сесійної контрольної роботи.

Поточний контроль здійснюється за такими формами:

- перевірка контрольної роботи;
- сесійна контрольна робота.

Підсумковий контроль проводиться на основі накопиченої (інтегральної) суми балів, яку отримав студент за підсумками поточного контролю та підсумкового семестрового контролю (залік).

Накопичувальна підсумкова оцінка (ПО) засвоєння студентом навчальної дисципліни складається з:

- виконання контрольної роботи (ОМ - оцінка міжсесійна);
- оцінювання сесійної контрольної роботи (ОЗЕ - оцінка сесійна);
- оцінювання заходу підсумкового контролю (ОПК - залік).

Студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав усі види робіт поточного контролю, передбачені робочою навчальною програмою дисципліни і набрав за накопичувальною системою суму балів не меншу ніж 50% від максимально можливої за дисципліну.

4.2 Форми контролю знань і вмінь студентів

4.2.1 Поточний контроль

Поточний контроль складається з:

- контрольної роботи (ОМ), за яку студент може отримати 50 балів:
- ЗМ-Л1 - 50 балів за теоретичну частину (по 20 балів за відповідь на перше та друге запитання КР та 10 балів за відповідь на третє питання КР);

Зарахована контрольна робота свідчить про те, що студент одержав сумарну оцінку не менше 30 балів з теоретичної частини (по 15 балів за кожне питання, тобто не менше 60% від максимальної суми в 50 балів. Не зарахована контрольна робота свідчить про те, що студент одержав сумарну оцінку меншу за 30 балів, в цьому випадку вона повертається на доопрацювання. Зарахована контрольна робота є допуском до підсумкового контролю;

- сесійної контрольної роботи ЗМ-Л2 (ОЗЕ), за яку він може отримати 30 балів (по 10 балів за відповідь на кожне запитання). Контрольна робота вважається зарахованою, якщо студент отримав за неї 15 балів (50%);

Шкала оцінювання в балах контрольної роботи (ОМ), що виконується у міжсесійний період, залежно від якості відповіді на запитання і виконання розрахунків наступна:

Визначення	Бали
відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок вище середнього рівня з кількома помилками	45 – 50
в цілому правильна робота з певною кількістю грубих помилок непогано, але зі значною кількістю помилок	43 – 44
виконання задовольняє мінімальні критерії	37 – 42
виконання не задовольняє мінімальні критерії	34 – 36
	30 – 33
	1 – 29

За умови несвоєчасного надання контрольної роботи (ОМ) з одержаних за якість її виконання балів віднімаються 5 балів.

Контрольна робота (ОЗЕ), що виконується у період сесії, являє собою письмову відповідь на три запитання, що наведені у конспекті лекцій. Кожне із запитань береться з відповідного теоретичного модуля. Шкала оцінювання в балах цієї контрольної роботи (ОЗЕ) залежно від якості відповіді на запитання наступна:

Визначення	Бали
відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок вище середнього рівня з кількома помилками	28-30
в цілому правильна робота з певною кількістю грубих помилок непогано, але зі значною кількістю помилок	27
виконання задовольняє мінімальні критерії	25-26
виконання не задовольняє мінімальні критерії	23-24
	22
	10-21

4.2.2 Підсумковий контроль

Питання про виставлення семестрового заліку за підсумками модульного контролю розглядається лише за умови, якщо фактична сума балів за теоретичну частину складає не менше 50% від максимальної і своєчасного виконання міжсесійного контролю. В іншому випадку

студент вважається таким, що не виконав навчального плану, і не одержує залік. Залік студент отримує за умови, що фактична сума балів за теоретичну частину складає не менше 60% від максимальної.

4.3 Перелік базових знань та вмінь

Узагальнюючи раніше викладену інформацію, можна навести *повний перелік базових знань та вмінь* з дисципліни «Правові основи водного господарства України».

Питання для перевірки базової компоненти знань

1. Методи правового регулювання природноресурсових відносин;
2. Законодавство про меліорацію земель;
3. Правові відносини та права власності на інженерну інфраструктуру меліоративних систем та її окремі об'єкти.
4. Повноваження органів виконавчої влади з регулювання відносин у сфері меліорації земель
5. Структура Державного агентства водних ресурсів України.
6. Структура Одеського обласного управління водних ресурсів.
7. Повноваження органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів з регулювання відносин у сфері меліорації земель.
8. Права і обов'язки районних органів при виконанні водогосподарських програм;
9. Організаційно-правові основи проведення меліорації земель;
10. Замовники робіт з проектування, будівництва (реконструкції) меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури;
11. Розроблення і погодження загальнодержавних, міждержавних та місцевих програм меліорації земель;
12. Проектування будівництва (реконструкції) меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури;
13. Виконання робіт з будівництва (реконструкції) меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури;
14. Експлуатація меліоративних систем;
15. Користувачі та власники меліорованих земель;
16. Особливості експлуатації меліорованих земель у разі приватизації майна сільськогосподарських підприємств, які мають у своєму користуванні меліоровані землі;
17. Державний контроль за станом експлуатації меліоративних систем та використання меліорованих земель;
18. Порядок приватизації меліорованих земель;
19. Джерела фінансування витрат на меліорацію земель;

20. Забезпечення екологічної безпеки під час будівництва (експлуатації) меліоративних систем;
21. Водний Кодекс України – основний нормативний документ по використанню і охороні водних ресурсів України;
22. Поняття водоохоронних зон та режим ведення господарської діяльності в них;
23. Санітарні зони в межах водоохоронних зон;
24. Порядок використання земель водного фонду;
25. Права користувачів земель водного фонду;
26. Ведення Державного водного Кадастру в системі Державного агентства водних ресурсів України;
27. Правові основи користування землями.
28. Порядок оформлення орендних відносин;
29. Встановлення нормативів плати за спеціальне використання водних ресурсів.
30. Строки спеціального водокористування;
31. Особливості користування малими річками;
32. Відповідальність за порушення водного законодавства.

ДОДАТКИ

Варіанти контрольної роботи

Варіант 1

1. Екологічні вимоги до проектування, будівництва (реконструкції) і експлуатації меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури
2. Права та обов'язки водокористувачів.
3. Які заходи передбачаються законодавством щодо охорони вод від забруднення, засмічення і вичерпання ?

Варіант 2

1. Водний Кодекс України – основний нормативний документ по використанню і охороні водних ресурсів України.
2. Державний моніторинг вод. Державний облік водокористування.
3. Які особливості майнової відповідальності за порушення водного законодавства?

Варіант 3

1. Державний контроль за станом експлуатації меліоративних систем та використанням меліорованих земель.
2. Порядок приватизації меліоративних земель землекористувачами.
3. Які заходи передбачені законодавством щодо запобігання шкідливим діям вод та аваріям на водних об'єктах і ліквідації їх наслідків?

Варіант 4

1. Основні законодавчі акти України, що визначають відповідальність за порушення водного господарства.
2. Ведення Державного водного кадастру в системі Державного агентства водних ресурсів України.
3. Які особливості вирішення спорів з питань водокористування та охорони водних об'єктів?

Варіант 5

1. Порядок розв'язання спорів, що виникають у сфері меліорації земель.
2. Право загального та спеціального водокористування. Дозвіл на спеціальне водокористування.
3. Для яких цілей можуть бути використані водні об'єкти?

Варіант 6

1. Основні законодавчі акти України, що визначають умови користування землями водного фонду.
2. Класифікація права водокористування за видами, за способом використання водних об'єктів, за строками здійснення.
3. Які підстави та порядок припинення права спеціального водокористування?

Варіант 7

1. Порядок надання земель для потреб меліорації.
2. Збори за спеціальне водокористування.
3. Особливості застосування спеціальних законодавчих вимог до використання водних ресурсів.

Варіант 8

1. Водоохоронні зони та прибережні захисні смуги. Обмеження господарської діяльності в прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах
2. Користування водними об'єктами (їх частинами) на умовах оренди.
3. Які обов'язки встановлено законодавством для користувачів водних об'єктів?

Варіант 9

1. Комплекс заходів щодо збереження водності річок і охорони їх від забруднення
2. Стандартизація і нормування щодо використання вод та відтворення водних ресурсів. Нормативи екологічної безпеки водокористування.
3. Що складає систему зборів за користування водними об'єктами та їх охорону?

Варіант 10

1. Порядок розроблення та погодження загальнодержавних і місцевих програм меліорації земель.
2. Згідно до Земельного Кодексу України, права на земельну ділянку можуть бути обмежені, якщо...
3. Що являє собою право загального, спеціального та неспеціального водокористування?

Методичні вказівки

до самостійної роботи та виконання контрольної роботи з дисципліни
“ Правові основи водного господарства ”
для студентів заочної форми навчання за спеціальністю “Гідрологія ”,
спеціалізація «Економіко-правові основи використання водних
ресурсів».

Укладач: Кічук Н.С.

Підп. до друку

Формат 60×84/16

Папір. друк.

Умовн. друк. арк.

Тираж

Зам. №

Одеський державний екологічний університет,
65016, м. Одеса, вул. Львівська, 15

Надруковано з готового оригінал-макету